

tantadruj

priloga primorskih gledališč

primorske novice

Zakaj ... zakaj nam je dano ... toliko življenja, če ga potem ne moremo niti porabiti? Zakaj ... so nam dani ... vsi ti ... občutki pa sanje in upanje, če jih potem nikoli ne moremo izživeti? In tja, točno tja, je izginila Sanja Valentin. Se izgubila v tem neživetem življenju. In ko sem to razmišljala, ko sem sedela tam čisto sama in gledala v morje - s široko odprtimi očmi - so se mi solze samo ulile po licih.

Willy Russell: Sanja Valentin

Gledališče Koper, 2022/2023

Pogovor s Tatjano Doma in Ivano Djilas o novi uprizoritvi SSG

Trenutek, ko bi se še vse dobro izšlo

Italijanska plaža letu 1926. Letoviščarji prihajajo v glavnem iz sončnega polotoka, nekaj pa jih je tudi iz inozemstva in med njimi je pisatelj Thomas Mann. Zvoki, vzdušje, atmosfera tega posebnega trenutka italijanske zgodovine, ko se v mnogih odtenkih pojavlja nestrpnost, posledica vzpona fašističnega režima, so elementi nove uprizoritve SSG, ki je nastala po priredbi Tatjane Doma in v režiji Ivane Djilas.

ROSSANA PALIAGA

• Zakaj ste izbrali ravno novelo Mario in čarodej?

Ivana Djilas: "Zelo sem bila presenečena, ko sem ugotovila, da ta novela ni bila prevedena v slovenščino. Spomnim se je še iz srednje šole kot malo rdečo knjižico, pomembno za pogovor o fašizmu. V Beogradu je bila večkrat uprizorjena. Zato mi je bila blizu, ko jo je umetniški vodja SSG Trst Daniel Malalan predlagal za uprizoritev."

• Je zgodovina soprotagonistka predstave ali je "izgovor" za določeno sporočilo?

Tatjana Doma: "Zgodovinski kontekst, v katerem je bila napisana novela *Mario in čarodej*, ima ključno vlogo pri razumevanju tega besedila. Objavljena je bila aprila 1930 in je bila prva Mannova objava po prejemu Nobelove nagrade. Zato je nemška javnost pričakovala svežo literarno objavo vodilnega nemškega literata in intelektualca. Bralci, ki so bili občutljivi na politično sporočilo zgodbe, ki se dogaja v izmišljenem obmorskem letovišču v fašistični Italiji pod vladavino Benita Mussolinija, so v noveli prepoznali Mannovo kritiko italijanskega fašizma in njegovo opozorilo pred podobnim razvojem dogodkov v Nemčiji po uspehu Nacionalsocialistične stranke na volitvah v Reichstag leta 1930. Nacisti so iz obrobne skupine prerasli v gromozansko silo nacionalnega pomena. Ko je imel Mann oktobra 1930 govor, v katerem je opozoril na nevarnosti nacizma, so ga prekinili pripadniki SA, da je moral oditi skozi stranska vrata. Thomas Mann je bil politično angažiran v večini svojih del, vendar je politični angažma izražal posredno in ne direktno, tako kot ga je njegov brat Heinrich Mann in njegova hčerka Erika in sin Klaus Mann. Kljub temu je spadal med najpomembnejše ugledne nasprotnike nacionalsocializma. Na dan nacističnega požiga knjig, 10. maja 1933, je bil Thomas Mann odstranjen iz Münchenskega literarnega sveta. Njegovih knjig niso sežgali, so pa zažgali knjige njegovega brata Heinricha in njegovega sina Klause. Takoj po Hitlerjevem prihodu na oblast, je Mann leta 1933 emigriral. Šele v izgnanstvu, ki ga je zelo težko prenašal, je postal glasen in angažiran kritik političnega stanja v svoji domovini."

"Čarodej je človek, ki iz posameznikov potegne najbolj umazane skrivnosti. Namesto da bi sprejeli odgovornost za svoje umazanije, pokončajo tistega, ki jih je razgalil, in življenje lahko nemoteno teče dalje."

TATJANA DOMA
avtorica gledališke priredbe

• Uprizoritev posreduje predvsem atmosfero zgodbe: do kakšne mere in v kateri obliki je "zvok" tega okolja del gledališke pripovedi?

Ivana Djilas: "Zgodba je napisana kot neke vrste spomini Thomasa Manna na neko poletje. Ampak ne kakršnikoli spomini, bolj impresije o atmosferi v malem obmorskem mestu v Italiji pred drugo svetovno vojno. Ko bolje pomislim, v trenutku, ko Mann to piše leta 1929, še ne ve zagotovo, da se bo zgodila

Mario in čarodej je zadnja uprizoritev SSG v letošnji sezoni. Skoraj v celoti ženska ekipa je ustvarila vsebinsko pomenljivo predstavo s prefinjeno estetiko. Na sporedu bo do 7. maja.

druga svetovna vojna. Se pravi, da opisuje svoja nelagodja, občutke in zle slutnje. Vse to je bolj pomembno od samih dogodkov. Zato tudi uprizoritev raziskuje utrip, hrup in brum mesta in časa. Meščani postanejo nekakšen zbor in kolektivna zavest. Mann pa solist, tujec in izobčenec."

• Našli ste tudi prostor za humor, ironijo ali sarkazem?

Ivana Djilas: "O težkih temah se ni dobro pogovarjati zateženo, ker po tem nihče ne posluša. Vsi vemo, kako hude so bile svetovne vojne, in kako težko obdobje je bilo to za navadnega malega človeka. Ta predstava se dogaja v trenutku nevednosti, v trenutku, ko bi se lahko še vse dobro izšlo in bilo drugače, če ne bi ljudje sprejeli napačnih odločitev, če bi vedeli to, kar vemo zdaj. Vse je kazalo na tragedijo in mi smo korak za korakom lezli v njo. O tem obdobju ne govorimo zato, da bi ponavljali, kaj je bilo, ampak zato, da naslednjič prej prepoznamo znake. Da ne pademo v isto past. Da ne ponavljamo starih napak. Zgodovino potrebujemo, da razumemo, da se svet ne začne z nami. In da se ne skuhamo počasi kot žaba."

• Je tržaško gledališče oziroma Trst navdihujoče okolje za stvarjanje?

Tatjana Doma: "Trst je gotovo navdihujoče mesto za uprizoritev *Maria in čarodeja*. Dogajanje, postavljeno v izmišljeno italijansko mesto, kjer nemška družina doživi številne neprijetnosti med svojimi poletnimi počitnicami, ki se končajo s katastrofo, uprizarjamo v Italiji, v Slovenskem stalnem gledališču, v slovenščini. Prebivalce italijanskega letoviškega mesta in

Thomasa Manna igrata slovenski igralci in italijanski igralec, ki živi v Sloveniji in se je naučil slovensko. Poleg tega je Trst mesto z bogato zgodovino priseljavanja in tudi odseljavanja, kar za sabo potegne tudi problem sprejemanja tujcev in sobivanja različnih narodnosti."

Ivana Djilas: "Trst je specifično okolje. Obrnjeno je na obe strani, proti Sloveniji in proti Italiji. Gledališče pa je živa stvar. To sicer

Tatjana Doma: "V našem branju Mannove novele se ukvarjamo z vprašanjem, kdaj dobri, običajni ljudje postanejo zločinci. Čarodej je človek, ki iz posameznikov potegne najbolj umazane skrivnosti. Namesto da bi sprejeli odgovornost za svoje umazanije, pokončajo tistega, ki jih je razgalil, in življenje lahko nemoteno teče dalje. Tako velikokrat funkcioniirajo skupnosti, ki jih povezujejo številne umazane skrivnosti, o katerih vsi vejo, vendar se o njih ne

"Sebi moram vedno znova ponavljati, da za dogodke v Srbiji ni bil kriv Milošević ampak, da je zanj glasovala polovica državljanov. Vedno obstaja nezadovoljstvo, frustracija, klima, iz katere zrastejo diktatorji. In mi smo tisti, ki jim to dovolimo. Ali pa nimamo moči, da jim onemogočimo."

IVANA DJILAS
režiserka

vedno rečemo, a ne pojasnimo, kaj s tem mislimo. To, da je živa stvar, dobesedno pomeni, da na odru stoji in med občinstvom sedi živ človek. Ta dva se srečata samo za trenutek. Gledališče ni posnetek. Živ človek v publiku je natančno ta, ki je danes prebral novice in ima današnje probleme. Vse to je kontekst, ki ga je prinesel s sabo, in skozi ta očala gleda predstavo. Rada razlagam zgodbo, kako smo delali predstavo *1001 noč* in je igralec zamujal na vajo, ker se ni mogel prebiti skozi dva kordona protestnikov (tistih za in tistih proti) pred hišo za begunce iz točno teh krajev, o katerih pripoveduje predstava. Tisti dan je bil kontekst močnejši od česar koli.

Priznati moram, da sem se morala pred začetkom tega projekta učiti zgodovino. Začela sem s stripom o požigu Narodnega doma v Trstu. Kasneje sem šla na resnejšo zgodovinsko literaturo in dokumentarne materiale. Veliko sem se naučila od igralcev in sodelavcev iz Trsta."

• Čarodej verjetno še danes živi med nami ... kdo so sodobni "čarodeji"?

govori. Ko pridejo na dan, pa mora plačati en sam človek. Gre predvsem za vprašanje skupinske odgovornosti, kdaj smo kot skupnost sposobni priznati lastne napake in sovražnosti."

Ivana Djilas: "Zelo radi demoniziramo določene ljudi in jih razglasimo za krivce vsega. Sploh, ko so poraženi. Takrat jim rečemo diktatorji, samovoljni vladarji, tirani, zločinci ... Tako na novo določimo, kaj je prav in kaj narobe. Po drugi strani pa okrivimo nekoga drugega za slabe stvari. Sebi moram vedno znova ponavljati, da za dogodke v Srbiji ni bil kriv Milošević ampak, da je zanj glasovala polovica državljanov. Vedno obstaja nezadovoljstvo, frustracija, klima, iz katere zrastejo diktatorji. In mi smo tisti, ki jim to dovolimo. Ali pa nimamo moči, da jih onemogočimo."

• Kako bi povabili občinstvo na ogled te predstave ali kaj bi svetovali za čim popolnejši ogled in razumevanje uprizoritvenega koncepta?

Ivana Djilas: "Prinesite sončna očala, daljnogled in fotoaparati. Na morje gremo!" •

Primož Forte o karieri, delu v SSG in umetniških željah

Igralstvo je maraton, ne pa hitra pot do slave

Televizijski in dramski igralec Primož Forte je eden najbolj prepoznavnih obrazov Slovenskega stalnega gledališča. Od leta 2005 je član tržaške umetniške ekipe, v okviru katere je odigral na desetine pomembnih vlog. V letošnji sezoni je bil dvakrat "literarni" junak, kot Anton Jedliček v predstavi Nekaj v zraku po noveli Vladimirja Bartola in Mario v predstavi Mario in čarodej po noveli Thomasa Manna.

ROSSANA PALIAGA

• Kako se spominjate vstopa v Slovensko stalno gledališče?

"Bilo je prej naključje kot cilj. Sem Ljubljčan in v Ljubljani je veliko gledališč, kjer bi se lahko razvijal in ustvarjal. Najbrž bi se, ko ne bi bilo Marka Sosiča.

Leta 2004 sem zaključil akademijo in nato nastopal v različnih predstavah, tako v gledališčih kot na neodvisni sceni. Moj cilj je bil čim več ustvarjati in se razvijati kot igralec z željo, da me kdo opazi in me angažira v projektih. Marko je bil takrat umetniški vodja SSG, pa k sreči tudi selektor za Borštnikovo srečanje. Tisto sezono me je videl v nekaj predstavah po Sloveniji. Predstavil mi je svojo vizijo teatra v Trstu in me povabil v ansambel. Imel sem še nekaj drugih ponudb, ampak Marko me je prepričal, da sem se preselil v Trst, se pridružil desetčlanskemu ansamblu in da sem začel pisati novo zgodbo. Takrat nisem poznal tržaške scene, vendar sta me tržaška ter primorska energija in ustvarjalnost kmalu prevzeli in tukaj sem si ustvaril življenje in družino. Tako letos končujem že osemnajsto sezono kot član ansambla SSG."

• Koliko je za vas pomemben dober odnos z igralsko ekipo v določenem študiju?

"Ustvarjanje predstave si predstavljam kot sodelovanje mnogih dejavnikov, od režiserja, do igralske ekipe, koreografa_inje, kostumografa_inje, dramaturga_inje, producenta_ke oziroma gledališke hiše in drugih. Vsak od teh dejavnikov prispeva svoj del v mozaik ustvarjanja predstave. In igralska ekipa je zagotovo eden od osnovnih in najpomembnejših elementov pri ustvarjanju vsake predstave. V SSG imamo v tem pogledu srečo in nesrečo. Trenutno nas je v ansamblu le peščica. Tako imamo v večini študijev priložnost, da sodelujemo z gostujočimi igralci, ki prihajajo iz Slovenije. To nam omogoča, da ves čas spoznavamo nove obraze, nove soigralce in soigralke, ki prinašajo svežino in ponudijo svoj pogled na svet, kar pripomore h kakovosti pri študiju predstave.

Po drugi strani pa številčnejši gledališki ansambli zagotavljajo kontinuiteto, so v določenem smislu družina, ki se med sabo pozna, se dopolnjuje in skupaj umetniško raste. Večji ansambel dopušča tudi večje število ponovitev in bolj koherentno delo na vajah, saj je igralcem v ansamblu to prioriteta, medtem ko imajo gostujoči igralci med študijem in kasneje, ko naj bi se predstava čim več igrala, seveda tudi svoje obveznosti po celi Sloveniji.

Tako se v SSG trenutno pri vsakem študiju ustvari mehurček, ekipa, ki se najprej spoznava, se zaljubi, skupaj ustvari predstavo, nato pa se ta mehurček razblini in v naslednjem študiju se začne zgodba graditi praktično na novo."

• Ukvarjali ste se z različnimi zvrstmi. Kaj manjka v vašem seznamu želja?

"Res je, da sem poskusil že veliko stvari, ki me zanimajo. Od dela v

Primož Forte v kostumu, s katerim nastopa v novi uprizoritvi SSG, kjer je član umetniškega jedra že osemnajsto sezono

gledališču, na televiziji, nekaj maleda tudi pri filmu. Pa radijske igre, sinhronizacija risank, televizijske in radijske reklame, vodenje prireditvev in drugo. Zadnje čase me vedno bolj mika, da bi se preizkusil tudi kot režiser. Občutek imam, da

Tega res še nisem počel, pa bi rad poskusil."

• Je bila televizijska izkušnja poučna v širšem smislu za razvoj vašega poklica in pristopa k delu?

"V SSG se trenutno pri vsakem študiju ustvari mehurček, ekipa, ki se najprej spoznava, se zaljubi, skupaj ustvari predstavo, nato pa se ta mehurček razblini in v naslednjem študiju se začne zgodba graditi praktično na novo."

PRIMOŽ FORTE
igralec

se je z leti, ob sodelovanju z mnogimi odličnimi režiserji, od katerih sem se marsikaj naučil, v meni oblikovala lastna poetika, način gledanja na svet, ki bi ga rad prenesel na oder. Tako se zadnje čase tudi sramežljivo spogledujem tudi s tem. Pa tudi vodenje televizijske ali radijske oddaje bi me zanimalo.

"Zelo. Ustvarjanje predstave v gledališču je zanimiv, dolgotrajen proces, kjer se vsak dan, na vajah počasi poglobljaš v vlogo. To je proces, ki traja od bralnih vaj, do aranžirnih, kostumskih vaj in generalke do premiere in ponovitev predstave. Ustvarjanje vloge na televiziji pa ima drugačen princip.

Igra pred kamero ti daje vpogled v bolj energično ustvarjalno okolje, vlogo večinoma kreiraš sam doma in ko prideš na snemanje, moraš biti pripravljen. Poleg tega ti je kot igralcu omogočeno, da spoznaš televizijski, sproti način dela. Lahko rečem, da sem iz izkušenj snemanja za televizijo odnesel veliko pozitivnih in koristnih stvari, za katere sem hvaležen."

• V predstavi Mario in čarodej igrate v vlogi Maria, ki je žrtev manipulacije iluzionista. Bi nam predstavili proces dela in vtise ob stiku s tem likom in njegovim kontekstom?

"V bistvu je Mario žrtev iluzionista in družbe, ki ji pripada. Mali človek, natak, deklica za vse v malem obmorskem mestu v Italiji. On je delavec, ki skuša vsem uga-jati, tako v poklicnem kot v zasebnem življenju. Kljub temu pa pripada neki skupini ljudi, ki vsa poletja preživijo skupaj in med katerimi se je vzpostavila določena hierarhija, celo neka nastrojena miselnost proti, denimo, tujcem. Takšna skupina ljudi lahko na neki način pogoltne posameznika, ga na koncu pripelje do dejanja, ki ga od njega nihče ne bi pričakoval.

Že nekaj časa sem si želel, da bi Ivana Djilas s svojo ekipo, v kateri so res sami profesionalci, umetniki po srcu, prišla režirat predstavo v SSG. Zdi se mi, da Ivana iz vsakega igralca na neki človeški, oseben in zanimiv način potegne zelo veliko. Pa ne samo iz igralcev, iz vsakogar, ki sodeluje pri ustvarjanju predstave. Omeniti moram vsaj še koreografinjo Mašo Kagao Knez in avtorja glasbe ter korepetitorja Boštjana Gombača, mojstra zvokov. Z obema sem sodeloval prvič in oba sta zelo pripomogla k stilu in sporočilu predstave. Nenazadnje pa globok poklon tudi za mlado harmonikašico Ivano Kreševič, ki se je fenomenalno vklopila v študij in je nekakšen motor predstave, saj nas v živo spremlja in zelo lepo oblikuje vzdušje.

Vzdušje pri študiju pa je bilo posebno tudi zato, ker naša draga inspicientka, rekviziterka in vodja predstav Sonja Kerstein po 40 letih v SSG zapušča gledališče in se po tej premieri podaja novim, 'pensionerskim' izzivom naproti. Pogrešali jo bomo."

• Na osnovi dolgoletne izkušnje na odrih in pred kamero, katere so najpomembnejše lastnosti osebe, ki se želi ukvarjati z igralskim poklicem?

"Z igralskim poklicem se ukvarjajo različni ljudje, ki imajo zelo različne lastnosti in menim, da je tako prav. Samo če bo gledališče svet v malem, z različnimi ljudmi s svojimi lastnostmi, bo lahko pokazalo pravo ogledalo družbi, svetu in ljudem. Sta pa pomembna talent, brez katerega ne gre, in motivacija. Igralski poklic ne sme biti hitro sredstvo za doseganje slave in prepoznavnosti, kot se pogosto dogaja. To je maraton, način življenja, ki prinaša lepe, pa tudi naporene trenutke in tega bi se morali mladi zavedati, ko se odločajo za ta poklic." •

Pogovor z Mašo Pelko

Kako uprizoriti tišino?

Maša Pelko je ena najprodornejših mladih slovenskih režiserk. V času študija je režirala nekaj zelo odmevnih produkcij, dvakrat je bila nagrajena s študentsko nagrado zlatolaska. Po študiju je bila angažirana v skoraj vseh slovenskih gledališčih. Njene predstave so polnokrvne, razigrane in družbeno angažirane. Poleg gledališke režije deluje tudi na področju radijske režije, za radijsko dramo *Žrtve radia bum bum* je prejela nagrado strokovne žirije na mednarodnem festivalu radijske drame v Canterburyju, ter na področju dramskega pisanja, za svojo izvirno dramo *Kraljevi otroci* je prejela Grumovo nagrado za najboljšo mlado dramatičarko.

TEREZA GREGORIČ
dramaturginja

Je strastna raziskovalka različnih gledaliških strategij, zanjo je značilno izrazito poseganje v besedilo in angažiran pristop k njegovi temi. Drame tujih avtorjev **Maša Pelko** vedno interpretira skozi slovenski kontekst in poudarja aktualne vsebine.

• **V besedilu spremljamo trojico žensk, ki se je odločila, da prekinje krog nasilja - moškega nasilja. Položaj žensk v družbi, ujetost v patriarhalno dediščino, pa tudi dinamike moči v družini so teme, ki te spremljajo na ustvarjalni poti. Lahko omenim le *Lepe Vide lepo gorijo Simone Semenič* v Prešernovem gledališču Kranj, *Oblast teme* Leva Nikolajeviča Tolstoja v SLG Celje in tvoj prvenec *Kraljevi otroci* ... *Pet vrst tišine* sodi v zvrst dramatike "gledališče u fris", ki za razliko od omenjenih besedil tematiko obravnava na veliko bolj neposreden način. Je bilo to ključno, da si se odločila za uprizoritev?**

"Zdi se mi, da me tematika nasilja - njegove pojavnosti in normalizacije - absolutno najbolj intrigira, predvsem pa se zavedam izjemne pomembnosti javnega govora o tej temi. Občutek imam, da je nepotrepljivost, agresija in manko empatije iz dneva v dan večji, k čemur je gotovo pripomogla epidemija in posledice so resnično uničujoče. Kot si omenila, sem se doslej z nasiljem vedno ukvarjala posredno, skozi dramsko besedilo: pri *Vidah* s spolnim nasiljem, pri *Elektri* pristoji črna z nasiljem družinske patologije in preteklosti, pri *Oblasti teme* z nasiljem kot posledici socialnega statusa. V *Petih vrstah tišine* sem se hotela s tem soočiti direktno, brez skrivanja za dramsko predlogo ali avtorja. Na začetku smo proces definirali kot študijo intimnopartnerskega nasilja, kot katalog nasilnega, in tu je resnično veliko vlogo odigral dokumentarni del procesa, ko smo se spustili v realne okoliščine in posledice, ki jih ima nasilje."

• **V času korone so se primeri nasilja v družini skoraj podvojili, prav zato se uprizoritev tega besedila zdi še toliko primernejša.**

"Ja, točno tako. Korona je imela za intimnopartnersko nasilje izjemno

Režiserka Maša Pelko

hude posledice, saj je čas izolacije družinske celice neprodušno zaprl za štiri stene, hkrati pa je celotna atmosfera epidemije pri ljudeh povzročila občutek izgube nadzora, kar je ključen faktor oziroma potreba, ko pride do izvajanja nasilja - kontrola partnerke. V letu 2020 je tako zaznati izrazit porast femicidov, prav tako v letu 2022, ko se jih je v Sloveniji zgodilo osem, kar je res zaskrbljujoča številka in zahteva, da se o tem čim večkrat spregovori. Po svoje to nagovarja tudi naše besedilo - vse vrste nasilja so možne zgolj zaradi tišine, ki jih obkroža."

• **V izvirnem besedilu je poleg žrtev zlorab - mame Mary ter hčerk Susan in Janet - prisoten tudi zlorabljevalec - oče Billy, vendar je v odrski priredbi oče oziroma povzročitelj nasilja odстранjen. Zakaj si se odločila za tako radikalno potezo?**

"Iskreno je ideja prišla s spleta okoliščin, ki nam ni omogočal pro-

stega igralca, ki bi se nam v avtorski ekipi zdel primeren za ta projekt. A ta situacija je povzročila premislek o tem, komu namenjamo prostor, čas in glas. V času ekshibicionistične manije dokumentarcev, filmov in serij o serijskih morilcih, psihopatih ter nasilnejših vsakršnih dimenzij, se velikokrat zazdi, da povzročitelji nasilja dobijo veliko več pozornosti kot žrtve. Besedilo tako skozi monologe res veliko prostora nameni Billyjevi preteklosti in ga po svoje opravičuje, kar se je nam zdelo preenostavno - kot smo večkrat slišali od vsakega strokovnjaka: Nasilje je odločitev, je izbira. In za to izbiro je treba odgovarjati."

• **V začetnem delu procesa smo na vaje povabili strokovnjakinje in delavke s področja nasilja v družini: sociologinjo dr. Jasno Podreka, predsednico društva SOS telefona Majo Plaz ter koordinatorico Centra za socialno delo Severne Primorske Tanjo Pipan. Prav tako so bili v raziskavo vključeni tožilstvo, policija ... Na ta način se je proces iz dramskega polja razširil na konkretne primere nasilja v naši neposredni bližini.**

"Pogovor z zunanjimi sodelavci, strokovnjaki in ostalimi pričevalci se je izkazal kot ključen predvsem v eni točki in ta je, da smo kot ustvarjalna ekipa problem intimnopartnerskega nasilja lahko uzrli skozi prizmo njegove radikalne kompleksnosti. Naš emotivni in racionalni referenčni prostor nam namreč nalaga logičen odziv na nasilje, ki je takojšen odhod in prijava na policijo, a ko pride do nasilja v družini, med partnerjema, postane situacija ekstremno kompleksna. Ključno vlogo igrajo sram, krivda, strah in konec koncev ljubezen ter navezanost žrtev. Ob razkritju nasilnih družinskih okolij še vedno prevečkrat naletimo na vprašanje: Zakaj pa ni šla? Zakaj ni komu povedala? Ob sistemski obravnavi družinskega nasilja se še vedno pogosto dvomi ali celo obsoja žrtve.

Želeli bi si, da to ključno rezonira pri gledalcu - zapletenost, kompleksnost, brezizhodnost takšnih intimnih dinamik ter empatija do te nemogoče situacije.

• **V izvirnem besedilu so prisotni tudi policist, kriminalist, odvetnik ... V zdajšnji priredbi besedila pa te vloge preigravajo igralke. Na ta način prihaja do drugačne perspektive, dogajanje spremljamo skozi pogled žrtve.**

"Mislim, da nam je ta postopek omogočil distanco za vzpostavitev ključnega odnosa v uprizoritvi - torej med hčerama in materjo. Eno poglobitnih vprašanj, ki se zastavljajo, je, kako se odnosi in dinamike znotraj družinske celice, katere center je tako dolgo časa bilo nasilje, zdaj, ko povzročitelja ni več, spremenijo. Se družina reorganizira, postane močnejša ali popolnoma propade? In postopek umaknitve vseh ostalih akterjev besedila - razen Mary, Susan in Janet - je razprl možnost, da se prav v vsakem prizoru, ne glede na to, o čem in s kom izvorno govorijo, pravzaprav soočajo s tem, kar se jim je zgodilo in se skušajo vzpostaviti v svetu, ki se zdaj zanje na novo formira."

"V času ekshibicionistične manije dokumentarcev, filmov in serij o serijskih morilcih, psihopatih ter nasilnejših vsakršnih dimenzij, se velikokrat zazdi, da povzročitelji nasilja dobijo veliko več pozornosti kot žrtve."

MAŠA PELKO
režiserka

• **Predstava govori petih vrstah tišine - tišinami treh žrtev, tišino napadalca (povzročitelja) in peto tišino, ki je svet tam zunaj. Se ti v uprizoritvenem smislu zdi tišina pomembna?**

"Mislim, da je tišina v gledališču neverjetno zanimiva - v prvi vrsti zato, ker je popolnoma nemogoča. Slišiš brnenje reflektorjev, zadihanost igralcev, škripanje stolov, kašljanje publike in še sto podobnih zvokov, šumov. V tem specifičnem projektu sem se z avtorico glasbe Matejo Starič veliko pogovarjala o tem, kaj pomeni prisotnost tišine in kako jo uprizoriti. To je podobno kot uprizorjati nič, nekaj popolnoma kontradiktornega je v tem, saj z željo po uprizoritvi že rušiš možnost, da se to realizira. Ampak hkrati postaja tišina v besedilu zmerom bolj prezentna - v tem, kako so nekatere stvari pretežke, preboleče, se jih bojiš ali te je sram, se z njimi ne želiš ukvarjati ali enostavno ne vidiš pomena v govoru o tem - in vse te notranje procese nadomesti prav to, da utihneš. Ob tem pa je seveda zanimivo, kako tišino, predvsem v gledališču, hitro povežemo z dolgčasom, ki se ga tako zelo bojimo, je pa v življenju, in tudi gledališču, velikokrat nujno potreben. •

(Celoten intervju je objavljen v gledališkem listu.)

FOTO: PETER UHAN

Predstava *Pet vrst tišine* bo v SNG Nova Gorica na sporedu noč in 4. maja, nato pa se bo udeležila festivala FemArt v Prištini

V maju še zadnja premiera letošnje sezone

Komedija Kaos

V SNG Nova Gorica se bliža še zadnja premiera letošnje sezone. Prvič bo na Slovenskem predstavljen finski dramatik Mika Myllyaho (1966), tudi režiser, igralec in že 13 let generalni direktor narodnega gledališča v Helsinkih. Kot dramatik je najbolj znan po trilogiji *Panika*, *Kaos* in *Harmonija*, ki je nastala v letih med 2005 in 2009. V vseh treh igrah izpostavlja boj posameznika z zahtevami sodobne družbe, ki vse bolj ozko, ostro in nemalokrat kruto opredeljuje, kako naj bi živeli.

Finec **Mika Myllyaho** velja za enega najbolj prevajanih in mednarodno priznanih finskih dramatikov, njegova trilogija je bila prevedena v številne jezike. V Sloveniji bo tokrat prvič predstavljen v režiji **Diega de Bree**, ki po petnajstih letih spet dela v novogoriškem gledališču. Tu je ustvaril odmevne predstave *Kralj umira*, *Arabska noč* in *Pohujšanje v dolini Šentflorjanski*.

V uprizoritvi *Kaos* bodo glavne vloge interpretirale tri igralkе, gostja **Mojca Funkl** bo Sofija, **Ana Facchini** Julija in **Medea Novak** Emmi. Njihove zgodbe niso zgodbe "velikih" junakinj, a zato nič manj nenavadne, ganljive in komične. Vse tri so namreč - če si izposodimo filmski naslov - "ženske na robu živčnega zloma". In morda velja ob tem omeniti, da je gledališko priredbo Almodovarjevega filma pred 13 leti v MGL režiral prav Diego de Brea.

In kaj muči ženske v komediji *Kaos*? Sofija je učiteljica, poročena in

mati dveh otrok. Močno je vznemirjena zaradi nazorov nove ravnateljice in napovedi zaprtja šole. Julija je psihoterapevka in se v nasprotju z osnovnim načelom odnosa do pacientov z enim izmed njih lahko komiselno zaplete v ljubezensko afero. Njena sestra Emmi je novinarka in ne uspe rešiti zakonske krize ter se ob ločitvi sooča s težkim bojem za skrbništvo. Vse tri so sodobne ženske, ki doživljajo hude življenjske pretrese, ob katerih zapadajo v stanja nekontroliranega vedenja.

Ali kot je zapisala **Alja Predan** v prispevku za gledališki list: "Sodobne ženske s sodobnimi problemi prav tako preizprašujejo svoj položaj v sodobni družbi, kakor ga moški v *Paniki*. V obeh primerih so njihovi partnerji ali partnerke nekje drugje, so, a so odsotni, klasična družina obstaja, a je v drugem planu. Prijateljice se zatekajo druga k drugi in iščejo vzajemno pomoč, pogovor, nasvet. Kriza identitete spola, prerazporejanje tra-

dicionalnih funkcij, iskanje smisla, ontološka osamljenost - vse to so teme, ki se zajedajo v moške in ženske duše. Kriza, realna ali namišljena, se v *Kaosu* odraža v vprašanju, kaj sodobna družba pričakuje od ženske. Ali je ženska še čustvena in empatična? Ali je lahko obenem čuteča in skrbna do bližnjih in uspešna v karieri? Naj vztraja v disfunkcionalni zvezi ali naj gre svojo pot? Kakšna je ta pot in kaj za seboj puščajo odločitve ženske? Je pa med obema tako imenovanima komedijama ena bistvena razlika: moški svoje probleme poskušajo reševati med sabo, nekako kultivirano in spodobno, ženskam pa do te mere prekipujejo živci, da zapustijo cono kontroliranega spodobnega vedenja in prestopijo v območje fizičnega nasilja, torej prostora, tradicionalno 'rezerviranega' za moške."

De Brea pravi: "Kdaj se dogajajo spremembe? Šele ko smo na skrajnem robu - ali je to bolezen ali vojna. Šele v takšnih trenutkih človek pride

FOTO: DAMJAN SVARČ

Diego De Brea

do avtorefleksije. Vitomil Zupan je genialno zapisal, da se človek bistri in doseže reflektiranje samo v najnevarnejših situacijah. To pomeni: če ne izzivaš roba, ni možnosti, da bi izstopil iz ujetosti, v kateri ostajaš kljub strahotnemu nezadovoljstvu." •

Nagrada Tedna slovenske drame za najboljšega igralca

Inventiven, presenetljiv in prepričljiv Gregor Zorc

V začetku aprila so v Prešernovem gledališču Kranj slovesno sklenili festival in podelili nagrade 53. Tedna slovenske drame. Nagrado za najboljšega igralca tekmovalnega programa je po presoji žirije prejel Gregor Zorc za vlogo v avtorskem projektu *Pravljice našega otroštva*, ki je v režiji Jerneja Lorencija nastal v koprodukciji Prešernovega gledališča Kranj in SNG Nova Gorica.

Vutemeljitvi je žirija, ki so jo sestavljali **Diana Koloini**, **Andelka Nikolić** in **Tery Žeželj**, zapisala: "Gregor Zorc v uprizoritvi *Pravljice našega otroštva* suvereno izkorišča prostor, ki mu ga daje gledališka forma, v kateri je igralec tudi sam svoj dramatik, dramaturg in režiser. Znano pravljico interpretira z nepričakovane zornega kota. Še zlasti inventiven pa je s pripovedmi osebnih zgodb, ki z okusom, mero in žanrsko distanco presegajo podajanje osebne izkušnje ter ustvarjajo prepričljive in pretresljive gledališke trenutke. V uprizoritev vnaša živost in izvrstnost pripovedovalske umetnosti, obenem je izvrsten partner svojim igralskim kolegicam in kolegom."

Novogoriško gledališče je na festivalu sodelovalo tudi v spremljevalnem programu, v katerem so predstavili uprizoritev snovalnega gledališča *Godzilla Tribute Band*, kolektivni avtorski projekt **Maje Poljanec Nemec**, **Mihe Bezeljaka** in **Zorana Petroviča** v koprodukciji mariborskega zavoda Moment in SNG Nova Gorica. •

Gregor Zorc v *Pravljicah našega otroštva*

FOTO: NADA ZGANK

ŠTORIJA

Ploskovne lutke

• **MEDEA NOVAK**
igralka SNG Nova Gorica

December, poln SiTi Teater, več kot sto otrok in seveda njihovih staršev za povrh. Odvila naj bi se predstava *Medeni čudež*. In se tudi je, le moja igra je bila bolj ploskovna. Igrala sem vlogo Medonjama, medveda, ki obožuje medenjake, vendar vsako zimo prespi naše praznike. Ne pozna dobrih mož, ne ve, kako praznujemo, ne pozna običajev, pozna pa medenjake. In to ga žene, da si tisto leto

skupaj z Nežko pričara nekaj posebnega.

Dvajset minut pred predstavo sem zlezla v kostum. Nadela sem si ogromen trebuh in oblekla rjav plišast pajac s svetlejšim krogom na sredini. Luštkan, srčkan, s kapico z ušesi sem bila pravi plišasti medvedek. Kostum je imel zadaj zadrgo od tilnika do konca našega sedala - ali po domače riti. In predstava je bila zrežirana tako, da sem bila ves čas na odru. Na sceni sta bili dve hiški, ena moja in ena Nežkina, na sredini odra pa ogromna jelka. Ker SiTi Teater zah-

teva, da se otroške predstave igrajo z mikrofoni, sva s soigralko to upoštevali in si ju nadeli. Mogoče je tudi pas z mikrofonom botroval sledečemu dogodku. Kdo bi vedel.

Čepela sem za hiško in čakala na začetek predstave. Nežka me je zbudila iz zimskega spanja, čez nekaj sekund pa so me medene sanje hitro zvabile nazaj v brlog. Tako hitro so me zvabile, da sem malo siloviteje počepnila in takrat zaslišala "czzzzzz". Takoj sem vedela, kaj je. Na hrbtu sem namesto kožuščka zatipala spodnjo majico in gate. Tega, kar sem jaz zatem

izvajala, mislim, da niti koreograf z ogromno fantazije ne bi zmozel postaviti na oder. V hipu sem postala specialistka v stranskih priključi-presstopi korakih. Večje premike sem delala v krožnicah, hiperbolah in vseh možnih sinusnih gibanjih. Vse skupaj je bilo podobno plesu, da ne rečem baletu, ker če sem krilila z rokami, je bil kostum bolj nategnjen in zadaj ni zevala tako velika luknja. En trenutek sem še poskušala rešiti zadrego: medtem ko naj bi se skrila za hiško in čakala, da me otroci prebudijo s pesmijo *Siva kučma*, sem stekla v zaodrje,

kjer sem našemu Božičku v paniki rekla: "Glej, kaj se je zgodilo, pizda, pomagaj." On pa: "Kaj naj naredim? Saj nič ne morem." In vse to je med petjem otrok, ki so poskušali zbuditi Medonjama iz zimskega spanja, odzvanjalo po dvorani. Ko sem se spomnila, da sem na mikrofoni, sem za nameček dodala še: "Fak!"

Na oder sem se vrnila v upanju, da presrečni otroci moje stiske niso opazili. Nagradili so nas z velikim aplavzom in moj trud, da speljem predstavo do konca, vsemu navkljub, je bil res ogromen. Šok je popustil. •

Pogovor z igralko Anjo Drnovšek

Moja Sanja je drugačna

Dramska igralka Anja Drnovšek, ki se na odru koprskega gledališča v pevskih vlogah mojstri že vse od "mjaumuzikla" Obuti maček, v tej sezoni igra in poje v kar dveh nosilnih, naslovnih vlogah; po lepi Vidi, ki je odrski krst doživela na začetku letošnjega februarja, je predpretekli petek premierno nastopila še v vlogi Sanje Valentin v komediji Willyja Russlla z enakim naslovom.

MIHA TREFALT

• **Ena sezona, dve nosilni, naslovni vlogi - Lepa Vida in Sanja Valentin. Gre odločitev, da vas zasedejo v teh dveh vlogah, pripisati vaši dobri igralski in pevski kondiciji ali igralski zrelosti?**

"Rada verjamem, da gre za igralsko zrelost, saj se po današnji vaji (pogovor je nastal nekaj dni pred premiero, op.a.), na kateri sem bila že po prvi pevski točki povsem upehana, na igralsko kondicijo res ne morem izgovarjati. (Smeh.) Iskreno, hvaležna sem za obe igralski izkušnji. Vlogi sta velik igralski zalogaj, Sanja predvsem kondicijski, Vida pa je za mladega igralca obenem tudi zrelostni preizkusni kamen. Verjamem, da sem obe ma kos tudi zato, ker sem se po enoletni porodniški odsotnosti na gledališki oder vrnila lačna igranja."

• **Čeprav sta Vida in Sanja vpeti v različne žanre, prostor in čas, imata vendarle nekaj skupnega; obe sta poročeni materi, ki se odločita zapustiti družino, ko pa odideta, znova zahrepenita po otrocih, možu, domu ...**

"Drži! Četudi gre za ženski v različnih življenjskih obdobjih, sta si presenetljivo podobni, kot bi šlo za isti lik v dveh različnih žanrih. Ta podobnost me je begala in na vajah za *Sanjo Valentin* me je sprva na tistem skrbelo, ali mi bo brez časovne oddaljenosti - študij smo začeli le nekaj dni po premieri *Lepe Vide* - med tako podobnima likoma uspelo ustvariti razlike, narediti nekaj novega. Pozneje, ko sem se v vlogo lahko poglobila, sem sprevidela, da sta si lika kljub podobnosti zelo različna in da ju povezuje le hrepenenje po tem, da v svojih življenjih nekaj spremenita. Si mar tega ne želimo vsi? Za kaj takega sicer ni vedno treba zapustiti partnerja, včasih je dovolj, da zamenjamo službo, bivališče, morda samo hobi, in naše življenje lahko znova postane prijetno."

• **V enem od pogovorov pred premiero *Lepe Vide* ste dejali, da vam je lik Vide blizu zaradi svoje odločnosti. Vam je zaradi tega blizu tudi lik Sanje?**

"Lepo Vido občutim kot 'svojo'. Sama sicer ne bi zapustila družine, Lepa Vida pa je vedela, da bo nekega dne odšla, čakala je le, da otrok nekoliko zraste, da nastopita priložnost in pravi trenutek za beg. Sanja je od mene precej bolj oddaljena, saj nisem tako neodločna kot ona. Nikoli, res nikoli ne bi do zadnjega trenutka čakala, da me moški spravi do roba! Prihajam iz okolja, ki ga še vedno zaznamujeta moška prevlada, šovinizem, kjer še vedno velja, naj 'baba molči', in poznam vsaj 15 žensk, sorodnic ali sosed, ki živijo povsem enako kot Sanja. Te ženske ne bodo nikoli zbrale dovolj poguma, da odidejo, ampak bodo ob svojih možeh ali sinovih, za katere sploh ne obstajajo, trpele do konca. Sama znam udariti po mizi, zato z življenjem v takem okolju ne morem soglašati in prav tako ne morem razumeti, zakaj je Sanja v takem zakonu pripravljena trpeti leta in leta."

• **Pomeni to, da vam je tema bližja kot sam lik?**

"S Sanjo se lahko poistovetim, čeprav to nisem jaz. Tema mi je dovolj blizu, da je takšno poistovetenje možno, saj razumem, da v življenju obtičiš, cepetaš na mestu, ne znaš pa se premakniti, narediti prvega, odločilnega koraka. Življenje je takrat

Anaj Drnovšek je po Lepi Vidi v Gledališču Koper vstopila v svet Sanje Valentin.

zaobide, in ko se morda prvič vprašaš: kje pa sploh je moje življenje?, se zaveš, da imaš 42 let in da je mladostno upornišvo v tebi že zdavnaj zamrlo. To je zgodba Sanje Valentin."

• **Lepa Vida odide "za vedno" in ne razmišlja, da se bo morda v nekem trenutku pokesala in jo bo premagalo hrepenenje po družini, Sanja prav tako odide, toda ve, da se bo morala prej ali slej vrniti!**

"Mislim, da je bilo prav nasprotno. Vida se je v naši uprizoritvi vrnila domov k sinu in možu, in krog se je sklenil, Sanja pa si v Grčiji najde službo in tam tudi ostane. Ali se bo vrnila ali ne, je odvisno od gledalca."

• **Sanja vendarle čaka na to, da bo za njo v Grčijo prišel nekoliko skesani soprog ...**

"Pa res pride? Počakajte na premiero, presenečeni boste. Ne pozabite, da smo ustvarjalke te uprizoritve ženske, zato sploh ni pomembno, ali bo prišel, ali se bo Sanja vrnila domov ali ne."

• **Ob prebiranju *Sanje Valentin* se zdi, da je njen avtor izvirnejši in duhovitejši, ko gre za posamezne monološke "prizore", medtem ko zgodba ostaja precej stereotipna. Kje se danes skriva poanta Sa-**

njinega humornega, na trenutke tudi trpkega monologa?

"Na idejni ravni v naši uprizoritvi najbrž nismo odkrili ničesar novega. Zgodba je, kakršna je, besedilo je tekoče, na prvi pogled nezahtevno in zabavno, na trenutke celo predvidljivo. Verjamem, da je bila komedija sredi osemdesetih let prejšnjega stoletja bolj aktualna, toda ker se, kot pravimo, zgodovina ponavlja, lahko tudi v tem besedilu najdemo vzporednice s sodobno, današnjo družbo. Kljub njeni opevani liberalizaciji, se morajo ženske - podobno kot Sanja v svojem mikrosvetu kuhinje - še vedno boriti za svoje pravice. In za svoje ekonomske, politične in socialne pravice se borijo že vse od konca 19. stoletja do danes. Na nas, gledaliških ustvarjalcih, je, da v tem sklenjenem krogu nenehnega prizadevanja za enakopravnost poiščemo pravi trenutek in znova opozorimo na to problematiko. Mislim, da smo pravi trenutek tokrat ujeli!"

• **Lik jezne, zagrenjene, v zakonskem odnosu spregledane gospodinje je sredi osemdesetih let 20. stoletja predstavljal novum na komedijskem odru. Lahko danes že govorimo o komedijskem tipu razočarane gospodinje?**

"Mislim, da ne. Lik Sanje ali njej podoben lik lahko igralec oblikuje na

različne načine, medtem ko je tip vedno precej enostranski lik, brez prave globine. Sanja to globino ima, saj prevprašuje svoje življenje in se sprašuje, zakaj nam je dano toliko življenja, če ga ne moremo živeti. Sanja je polnokrven, polnovreden lik, ki ga je treba do potankosti preučiti in naštudirati, kajti sicer lahko od njega ostane le plehko pripovedovanje."

• **Zakaj odločitev, da dogajanje komedije v prvem delu iz Liverpoola prestavite na slovenska tla?**

"Besedilo smo poslovenili zaradi pesmi Marjane Deržaj, ki smo jih vpleti v uprizoritev, čas dogajanja pa je ostal nespremenjen. Odločitev za popevke iz osemdesetih let ni naključna, besedila pesmi so bila takrat drugačna, bolj poetična, in kanček nostalgije ni nikoli odveč. Osemdeseta so hkrati tudi ogledalo današnje družbe."

• **Je res, da ste sprva nameravali govor obarvati nekoliko zasavsko?**

"S prevajalko Tino Mahkota sva razmišljali tudi o tem, da bi njen prevod besedila priredili v zasavsko narečje, saj je izvirno besedilo napisano v liverpoolščini, ki je po grobosti in 'štimumgi' res podobna moji zasavščini. Toda čas je 'pojedel' obe in zamisli nikoli nisva uresničili. Zaradi liverpoolščine je Tina besedilo prevedla v nižji pogovorni jezik, ki pa se je že na prvi bralni vaji izkazal za nekoliko preveč robatega in smo ga pozneje skupaj z lektorjem spremenili do te mere, da se je izenačil z besedili pesmi, ki jih prepevam. Seveda ne gre za zbornoro izreko, še vedno gre za splošno pogovorni odrski jezik, za lepo slovenščino, ki pa je tu in tam 'zabeljena' s kakšno pogovorno besedo, za katero je bil lektor prepričan, da zveni bolje kot njena zborna različica."

• **Je to še vedno jezik primestne gospodinje s srednješolsko izobrazbo?**

"Rada imam predstave v narečjih, toda ko gre za komedijo, se ne morem znebiti občutka, da narečje odrski lik tipizira ali pa ga naredi vsaj malo slaboumnega. Še tako resen dramski dialog v narečju in sebi nosi pridih malega harlekina! In obratno. Iz nekakšnega igralskega vzgiba se trudim, da kljub nekoliko privzdignjenemu jeziku iz Sanje ustvarim človeka, informacijo o tem, da gre za primestno gospodinjno, morda celo nekdanjo delavko, pa bodo gledalcu sporočali moj kostum, scenografija, zgodba ... Naj ponovim: vesela sem, da gre za nekoliko privzdignjen jezik, kajti z odra dandanes vse prevečkrat slišimo sleng in močno znižan jezik, vse premalo pa lepe slovenščine. Verjamem, da ta v naši uprizoritvi odslikava tudi prostor in čas, v katerega smo umestili *Sanjo Valentin*."

• **Willy Russell je *Sanjo Valentin*, v izvirniku *Shirley Valentine*, napisal kot dramski monolog, vaša uprizoritev pa to monološko formo prekinja s pevsкими in plesnimi vložki. Predstava je s tem zagotovo bolj razgibana, barvita, toda - ste kdaj pomislili, da besedilo na račun dodanega "okrasja" lahko tudi kaj izgubi?**

"Ne, sploh ne! Na začetku študija sem bila celo prepričana, da bi v predstavo lahko vključili več pevskih in koreografskih točk, kajti sama sebi

sem se zdela na moč dolgočasna, pozneje pa sem ugotovila, da mi je Katja (Pegan, režiserka predstave, op. avt.) zelo premišljeno dala prostor tam, kjer zazvenijo tisti deli monologa, ki jih gledalec mora slišati, na mestih, na katerih gledalci lahko 'počivajo', pa je umestila pevske ali plesne vloške. Pred nekaj dnevi sta si vajo ogledala tudi moja igralska kolega in potrdila, da je besedilo dobro ščrtano, tekoče in da v predstavi ni ničesar, kar bi bilo treba vzeti ali dodati. Seveda se bo vedno našel kdo, ki bo takšnemu režijskemu konceptu oporekal, toda naš namen je bil ustvariti všečno predstavo, ki bo sprostila in zabavala gledalce. Sama podpiram lahkotnejše žanre in v tem ne vidim prav nič slabega."

• Nenehno govoriva o glasbi v predstavi. Namen songov najbrž ni le "počitek" gledalcev?

"Songi v uprizoritvi so vedno podaljšek nekega čustva. Prvi song zapojem, ko je Sanja najbolj čustveno razrvana in *Hrepenenje majhnega zaliva* - v njem pojem o zalivu, ki Neptunu pripoveduje, da si želi postati ocean, po katerem bi plule ladje, ta pa mu odgovarja, da bo za kaj takega vedno premajhen - je le pika na i temu občutju. Songi so premišljeno izbrani, vedno poudarjajo emocije, nikoli jih ne podvajajo, vedno jih odlikavajo na drug žanrski način."

učim doma, vedno le na odru, vedno skupaj s soigralci in akcijo. Pri *Sanji Valentin* sem na odru sama in lagala bi, če bi rekla, da mi tolikšna količina besedila ni vzbujala skrbi. Skrbelo me je, ali bom imela dovolj vaj, ali bodo potrebne tudi večerne vaje, bila sem v zadregi, ko sem med vajami prihajala domov in ugotovila, da si besedila ne morem zapomniti. Takrat sem se morala začeti učiti besedilo tudi doma. Učila sem se zelo strukturirano - zakaj ta ali oni stavek, zakaj mu sledi prav ta in ne oni - pri takšnem učenju pa si po četrtem ali petem branju lahko zapomni že več kot tri četrte besedila."

• Vrniva se še za trenutek h glasbi. Kako kot predstavnica mlajše generacije doživljate popevke velike dame slovenske zabavne glasbe, Marjane Deržaj?

"Presenečeni boste, če vam priznam, da imam rada slovensko popevko, večno zelene skladbe, za katere so besedila pisali naši najboljši pesniki, da sem že dolgo 'fenica' Marjane Deržaj in da poznam skoraj vse njene pesmi, tudi besedila. Ker sem nostalgik in glasbo iz osemdesetih in devetdesetih let doživljam drugače kot sodobno, sem, ko sem izvedela, da bo uprizoritev opremljena z veliko glasbe in plesa, Katji in Tini predlagala, da v predstavo umestimo slovenske

FOTO: JAKA VARMUZ

V vlogi pripovedovalca in vseh ostalih likov v *Petru in volku* nastopa "dvojezični" italijanski igralec Francesco Borchì.

Dvojezičnost na koprskem odru

Peter in volk tudi v italijanščini

Peter in volk. Pierino e il lupo. Prokofjeva glasbena pravljica bo v Gledališču Koper letos zaživela v dveh jezikovnih različicah. Marca smo jo lahko premierno spremljali v italijanskem jeziku, avgusta pa jo v okviru festivala Pri svetilniku pričakujemo še v slovenščini.

Koprsko gledališče se je s takšnim jezikovno-uprizoritvenim izzivom prvič soočilo že v svoji drugi sezoni delovanja, ko je v italijanskem jeziku uprizorilo plesno pravljico *Vanje Pegana Trije oslički in kozica Rozica*. Tudi v naslednjih dveh desetletjih smo v repertoarju lahko večkrat začutili naklonjenost uprizoritvam, ki raziskujejo in poudarjajo jezikovne značilnosti družbeno-geografskega okolja, v katerem gledališče deluje. O tem pričajo tudi številne koprodukcije z gledališči iz drugih držav; sporočilo večjezičnosti in večkulturnosti sta mladim gledalcem posredovali odrska priredba Swiftovega romana *Guliver*, v režiji in priredbi *Andelke Nikolić* (koprodukcija z Italijansko dramo HNK Ivana pl. Zajca z Reke), in nedavna uprizoritev dramskega monologa *Simona Stephensa Stena v morju/Sea Wall* v slovenskem in italijanskem jeziku.

Dvojezičnost kot prednost, ne ovira

V tej sezoni so v Gledališču Koper predstavili tudi koncept branja pravljic v več jezikih, ki so ga poimenovali *Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš*, ko otroci isto pravljico poslušajo v slovenščini, italijanščini in hrvaščini. Pri tem ne gre le za učenje jezika, temveč tudi za spoznavanje njegove zvočnosti in načina interpretacije, predvsem pa za podiranje jezikovnih meja in sprejemanje našega okolja ter njegove jezikovne in kulturne sestave.

Odločitev, da nekatere uprizoritve zaživijo v dveh jezikih, torej nosi pečat domačega okolja, podkrepljena pa je z didaktično noto. Gledališka pedagoginja Gledališča Koper **Vanja Korenč** pravi, da ima umetnost enoten jezik, ki lahko s pravim pristopom odigra dobro povezovalno vlogo. "Uprizoritev Petra in volka v italijanščini je dokazala, da tudi nepoznavanje jezika ni ovira za razumevanje dogajanja na odru, saj domiselna uporaba rekvizitov, glasba in doživeta pripoved Francesca Borchija gledalcu na široko odprejo vrata v zgodbo," pojasni Vanja Korenč. Dodaja, da se v koprskem gledališču zavedajo prednosti pri raziskovanju umetniških vzgibov, ki jih ponuja dvojezično okolje, saj nas le-to uči, da smo kljub jezikovnim in kulturnim razlikam pravzaprav vsi enaki.

Prokofjev malo drugače

Skladatelj Sergej S. Prokofjev (1891–1951) je 25-minutno skladbo za simfonični orkester in pripovedovalca napisal leta 1936 po naročilu znane režiserke in tedanje direktorice Moskovskega otroškega gledališča Natalije Satz. Skladba je nastala v želji, da bi otrokom predstavila posamezne instrumente simfoničnega orkestra, zato v izvirniku različni instrumenti (flavta, oboa, klarinet, fagot, rogovi, pihala, timpani in godala) opisujejo in karakterizirajo posamezne like. V koprski uprizoritvi simfonični orkester nadomešča jazzovski trio, instrumente pa različni glasbeni žanri.

"Prokofjev malo drugače - tako kot režiserji posodobijo operne zgodbe, tudi kultna, poučna glasbena pravljica v tej uprizoritvi najde posodobljene glasbene poti; glasbeni portreti likov, ki so v izvirniku vezani na določeno glasbilo in temo, se v tej uprizoritvi pojavijo v novi preobleki, saj jih zaznamujejo tako žanri in ritmi (samba, jazz, tango, valček, swing, hip hop) kot tudi gibi, po katerih otroci prepoznajo hojo, značaj in podobo Petra, dedka, lovcev, volka in drugih protagonistov zgodbe. Elementi za prepoznavanje likov se povečujejo vzporedno z zmanjševanjem zasedbe, ki izvirni

orkester strne v trio. Glasbeniki so na odru s pripovedovalcem, tako se magija glasbenega ustvarjanja in rojevanja likov lahko zgodi pred očmi malih gledalcev." Tako je o predstavi zapisala muzikologinja **Rossana Pa-liaga**.

Glasbo je priredil pianist, skladatelj in aranžer **Anže Vrabec**, ki na klavirju ob **Janu Gregorki** (kontrabas) in **Matjažu Skazi** (bobni) pravljičnim likov vdihne novo življenje. V priredbi je ohranil Prokofjeve melodije in harmonije ter jim "podtaknil" drugačno ritmično podlago. Da je Anže Vrabec odlično opravil svojo nalogo, se strinja tudi muzikologinja **Ksenija Benedetti**: "Glasba Prokofjeva v *Petru in volku* je bila ustvarjena za orkester, in to aranžirati za jazzovski trio je visoka gora za glasbenika. Anžetu Vrabcu jo je uspelo osvojiti. Ustvaril je izvrstno priredbo, prav tako je odlična izvedba v povezovanju s pripovedovalcem. Prava poslastica za otroke, velike in male. Učenje z užitiki."

Večjezičnost kot zaveza

V vlogi pripovedovalca se je predstavil italijanski igralec **Francesco Borchì**, ki je v koprskem gledališču igral tudi v dvojezični različici že omenjene predstave *Stena v morju*. S *Petrom in volkom* otrokom ponudi doživeto interpretacijo, pritegne pa jih tudi z zvočnostjo italijanskega jezika. "V Francescovem bogatem gledališkem ustvarjanju je to njegova prva predstava za otroke, ki jo je izvrstno uprizoril. Otroci ga 'požirajo' z odprtimi očmi, njegov nastop pritegne vse. Francesco je odličen igralec, ki vsako vlogo bogato nadgradi s svojim umetniškim izrazom. Tako je tudi v tej predstavi. Bravo, Francesco!" je zapisal dramski igralec **Boris Cavazza**.

Večjezičnost predstav ostaja zaveza Gledališča Koper tudi v prihodnje. Že oktobra bodo v slovenskem in srbskem jeziku uprizorili Shakespearovo tragedijo *Romeo in Julija*, tej pa bo avgusta 2024 sledil skupni, prav tako večjezični glasbeno-gledališki projekt s Slovenskim stalnim gledališčem iz Trsta in z Italijansko dramo Hrvaškega narodnega gledališča na Reki. •

"Kljub opevani liberalizaciji današnje družbe, se morajo ženske - podobno kot Sanja v svojem mikrosvetu kuhinje - še vedno boriti za svoje pravice. In za svoje ekonomske, politične in socialne pravice se borijo že vse od konca 19. stoletja do danes. Na nas, gledaliških ustvarjalcih, je, da v tem sklenjenem krogu nenehnega prizadevanja za enakopravnost poiščemo pravi trenutek in znova opozorimo na to problematiko. Mislim, da smo pravi trenutek tokrat ujeli!"

ANJA DRNOVŠEK
igralka

• Nekoč ste rekli, da vam glasba nasploh zelo pomaga pri vlogah. Kako?

"Glasba ustvarja razpoloženja, vsi dobro vemo, da nam ga v trenutkih, ko nismo najboljše volje, lahko dvigne. Meni, na primer, prava glasbena podlaga lahko pomaga pri učenju vloge oziroma besedila."

• Muzikalični ljudje največkrat nimate težav s koordinacijo gibov. Kako ste se znašli v plesnih prizorih?

"Zdaj ste me našli! Sem v 'fazi', ko si nisem sposobna zapomniti niti koraka. Ko mi koreograf Miha Krušič pokaže niz novih korakov, je vse videti zelo preprosto, ko pa moram korake ponoviti, nenadoma ne vem več, kje je leva in kje desna, s katero nogo naprej, s katero nazaj ... V življenju sem veliko preplesala, zato se v takih trenutkih počutim neprijetno in takrat vedno pomislim tudi na to, da bi mi bilo morda lažje odigrati klasično, monodramsko *Sanjo Valentin*, takšno, kot je bila napisana v izvirniku."

• Integralno besedilo šteje več kot štirideset strani. Kako si igrlec lahko zapomni toliko besedila?

"Monodrama ne pozna klasične mizanscene, torej premikov in akcij na odru, ki bi igralcu pomagali pri pomnjenju besedila; če se moram na odru premakniti k stolu, vem, da se premaknem z določenim namenom, tudi za to, da povem to ali ono repliko. Besedila se zato nikoli ne

popevke. In ker je prevajalka Tina Mahkota hčerka legendarne Marjane Deržaj, je bila odločitev za njene pesmi skoraj samoumevna. Ko je Katja dokončno izbrala štiri popevke, ki jih pojem v uprizoritvi, sem poznala le eno, saj tri nikoli niso izšle na nosilcih zvoka in jih zato lahko najdemo le še v radijskem arhivu. Dve popevki sta v izvirniku tuji, a ju je v slovenščini prepevala Marjana Deržaj, drugi dve pa sta že omenjeni *Hrepenenje majhnega zaliva* in vsem dobro znana *Ko gre tvoja pot od tod*, za katero je Deržajeva leta 1976 na Slovenski popevki osvojila nagrado občinstva."

• Širše občinstvo je v osemdesetih letih 20. stoletja Sanjo Valentin spoznalo tudi zaradi filmske uspešnice z enakim naslovom. Si pred študijem dramskih besedil, po katerih so bili posneti filmi, te ogledate?

"Moja prva vloga ob prihodu v Gledališče Koper je bila vloga Eme v *Jeklenih magnolijah* in takrat smo si s soigralkami - bolj zaradi zabave in da česa ne bi posnemale - ogledale vse filmske različice te melodrame. Film *Shirley Valentine* sem videla že pred leti, zato ga imam v spominu zapisanega z velikimi luknjami. Že pred študijem sem se odločila, da si filma ne bom še enkrat ogledala, a me je pred tednom dni igralska radovednost vendarle premagala. Film sem si ogledala znova in si oddahnila - moja Sanja je povsem drugačna!" •

FOTO: GLEDALIŠČE KOPER

FOTO: JAKA VARNMUZ

Predzadnja premiera Gledališča Koper v tej sezoni, glasbeno-plesna komedija Sanja Valentin po motivih monokomedije Shirley Valentine Willyja Russlla, je izžvenela v glasno skandiranje in zimzeleno popevko legendarne Marjane Deržaj, ki je bila tudi navdih za uprizoritev v režiji Katje Pegan. Poleg Anje Drnovšek v naslovni vlogi sta v predstavi nastopila še dramska igralka Mak Tepšič in Mojca Partljič, plesalci Angelo Menolascina, Dana Petretič, Eva Tancer in Siniša Bukinac ter 20-članska Ženska vokalna skupina Deve OŠ Koper.

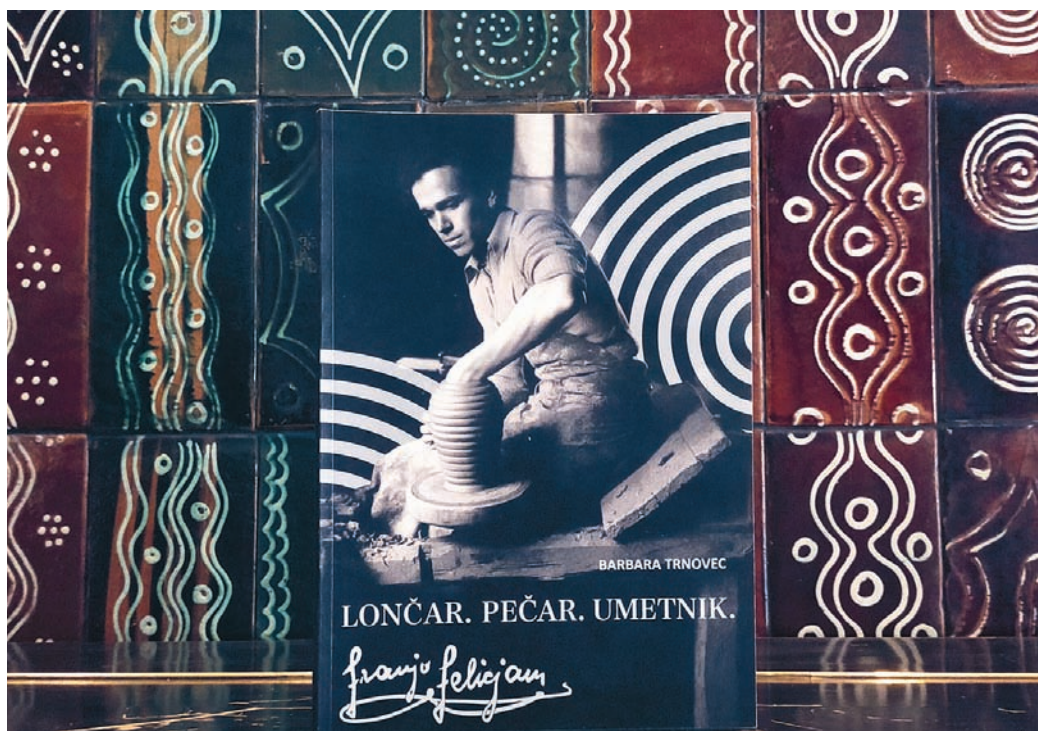

FOTO: SSG

FOTO: SSG

Pri založbi Pokrajinskega Muzeja Celje je izšla knjiga Barbare Trnovec, naslovljena Lončar. Pečar. Umetnik. Franjo Felicijan, s katero obeležujejo 110. obletnico rojstva vojniškega ustvarjalca. Felicijanove umetniške keramične ploščice so eden najbolj prepoznavnih dekorativnih elementov tržaškega Kulturnega doma. Celota 12.000 unikatnih ploščic, s katerimi so prekrite stene vhodne avle in foajeja parterja predstavljajo najbolj monumentalno stvaritev tega mojstra, ki se ga bodo tudi v SSG spomnili v naslednji sezoni.

FOTO: SANDI FIŠER, MEDIASPEED/SSG NOVA

FOTO: DAVID VERLIČ/SSG NOVA GORICA

Predzadnja premiera SNG Nova Gorica v tej sezoni, Pet vrst tišine Shelagh Stephenson, se je osredotočala na problematiko nasilja v družini. Anuša Kodelja (k.g.) in Ivana Percan Kodarin (igralka, ki se je v SNG Nova Gorica zaposlila v tem letu) sta odlično uprizorili hčeri nasilnega očeta, nad katerim sta tudi izvršili umor, Marjuta Slamič pa je zaigrala v vlogi matere. K študiju uprizoritve sta režiserka Maša Pelko in dramaturginja Tereza Gregorič povabili več strokovnjakov s tega področja, da so ustvarjalni ekipi razgrnili potek tovrstnih umorov ter podrobno orisali psihološke procese, ki se dogajajo v žrtvah, največkrat ženskah, in v nasilnežih, največkrat moških ... Rezultat je bila pretresljiva, brutalno iskrena uprizoritev.

Pogovor Nasilno vedenje je vedno izbira s strokovnjaki, s katerimi se je umetniška ekipa predstave Pet vrst tišine srečala med ustvarjalnim procesom, je zgolj utrdil prepričanje, da bi o tovrstnih družbeno perečih problemih morali pogosteje javno govoriti, da bi se ljudje bolj zavedali, da nasilje nikoli ni rešitev - je pa zavestna odločitev. Tako kot tudi vztrajanje v slabih odnosih ni vrlina, ampak napaka. Na pogovoru so sodelovali doc. dr. Jasna Podreka (Odd. za sociologijo Filozofske fakultete v Ljubljani), mag. Tanja Pipan (koordinatorica za preprečevanje nasilja na CSD Severna Primorska) in Simon Rosič (predstavniki Policijske uprave Nova Gorica). Pogovor je moderirala Mojca Suhovršnik (sodelavka Društva SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja).

Tantadruj je skupna mesečna čezmejna priloga treh primorskih profesionalnih gledališč. V času gledališke sezone izhaja vsako tretjo sredo v mesecu in sicer hkrati v Primorskih novicah in Primorskem dnevniku.

Izdajatelj: Primorske novice, d.o.o. Koper, s.r.l. Capodistria Cesta Marežanskega upora 2, 6000 Koper Primorski dnevnik Ulica Montecchi 6, Trst

UREDNIKA IN REDAKTORICA: Maja Pertič Gombač
SOUSTVARJALCI: Miha Trefalt (Gledališče Koper), Ana Kržišnik Blažica, Martina Mrhar in Metka Sulič (Slovensko narodno gledališče Nova Gorica) ter Rossana Paliaga (Slovensko stalno gledališče Trst)

ELEKTRONSKI NASLOV: kultura@primorske.si
SKUPNA TISKANA NAKLADA: 28.000 izvodov.